

Marija Znika
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

Opisni i odnosni pridjevi

U radu se analiziraju opisni i odnosni pridjevi s pragmalingvističkog aspekta. Upozorava se na uporabnu nedostatnost dosadašnjih opisa tih pridjeva i nude nova sredstva za njihovo lakše razlikovanje. Predlažu se i novi elementi za njihov bolji gramatički opis. Opisuju se pomaci unutar njihovih leksičkih i gramatičkih značenja. Naznačuju se bitni problemi pri njihovoj leksikografskoj obradi.

---

1. Iako su opisni i odnosni¹ pridjevi u valjanim gramatičkim opisima² načelno razlučeni i uvijek po tome razlučljivi, ipak dolazi do nesigurnosti, pa i do pogrešaka, u njihovoj uporabi, a osobito u njihovoj uporabi kao naziva. Iz te empirijske činjenice izlazi da u gramatikama opisana razlučenost tih dviju skupina pridjeva očito *nije dostatna u uporabi*, te da se razlika između opisnih i odnosnih pridjeva stoga mora opisati tako da bude dostatna, jednoznačna i uporabljiva.

Dvojba oko pravilnog izbora pridjeva povećava se posebice pri izboru pridjeva u muškom rodu gdje je raznolikost oblika, a time i mogućnost pogrešnog izbora, najveća, a mogućnost njihova međusobnog razlikovanja u nekim situa-

---

1 Naziv **odnosni pridjev**, noviji u našoj podjeli pridjeva (opisni, gradivni, posvojni, odnosni), u meni dostupnim gramatikama našla sam prvo u *Gramatici* koja je sastavni dio *Jezičnoga saopćenika*, na str. 397. Drugdje su takvi pridjevi utopljeni u posvojne ili opisne. U ovom radu pod odnosnim pridjevima (u užem smislu) razumijevam pridjeve na: *-ni, -ski, -ji, -nji* s alo-morfima, a ne i gradivne i posvojne pridjeve.

Da je naziv *odnosni pridjev* relativno novijega postanja, potvrđuje se i u obradi pridjeva u IV., posve prerađenom i dopunjenom izdanju Dudenove *Njemačke gramatike*, str. 271, tek u bilj. 2. Za razliku od Dudena, autori iz nekadašnje Istočne Njemačke (Helbig-Buscha, *Njemačka gramatika*) još 1981. barataju terminom *odnosni pridjev* i svrstavaju ga u one pridjeve koji se mogu rabiti samo atributno, s bitnom napomenom da se neki od njih u prenesenom značenju kao kvalitativni pridjevi mogu stupnjevati (str. 280).

2 Npr. u *Tvorbi riječi u hrvatskom jeziku*, S. Babića, str. 335-486.

cijama znatno smanjena.³ Uzmimo kao primjer za analizu dva pridjeva (od kojih je pogrešna uporaba jednog i bila povodom ovome tekstu):

a) opisni pridjev u neodređenom obliku

zemljan — koji je od zemlje⁴

taktičan — koji ima takta

b) opisni pridjev u određenom obliku

zemljani — onaj koji je od zemlje

taktični — onaj koji ima takta.

c) odnosni pridjev

zemljani — koji se odnosi na zemlju (kao materijal, tvar)

taktični — koji se odnosi na takt.

Nesigurnost raste i zbog odnosa među tvorbenim sufiksima *-ski*, *-ni*, kojih je raspodjela u hrvatskom jeziku relativno ograničena⁵ i razlikuje se od one u srpskome (tip: *autobusni*, *autobuski*). Nesigurnost u izboru pravilnoga pridjevnog oblika povećava se i slabim razlikovanjem pridjeva u neodređenom⁶ i onih u određenom obliku koje se iz narječja proširilo i zahvatilo znatan dio govornika hrvatskoga jezika. Gdje ta nesigurnost najviše dolazi do izražaja? Ako se pridjev rabi kao dio imenskoga predikata, dvojba je znatno manja. Nesigurnost pri odabiru određenoga ili neodređenog oblika pridjeva pojavljuje se tada najčešće u nekoliko pridjeva⁷:

- 3 Npr. u pisanom tekstu gdje se, u načelu, ne bilježi naglasak, zatim u izgovoru velikoga broja govornika koji ne realiziraju zanaglasne dužine, a i tamo gdje sličnozvučne riječi označuju različitu stvarnost, kao u primjeru pridjeva od *takt* i *taktika*.
- 4 Težak–Babićeva *Gramatika hrvatskoga jezika* (str. 99) donosi staru podjelu pridjeva na opisne, gradivne, posvojne, ali onda donosi i podjelu na opisne i odnosne pridjeve među kojima se navode *bakin*, *djedov*, *stričev...* U svojoj *Tvorbi riječi* S. Babić (str. 378.) navodi da su se gradivni pridjevi nalazili većinom svrstani u opisne pridjeve, a u novijim tvorbama riječi gradivni se pridjevi svrstavaju u odnosne. Da stara gramatička podjela pridjeva na opisne, gradivne, posvojne, dopunjena odnosnima, nije bila neutemeljena, pokazuje se ne samo u opisu njihove tvorbe nego i na primjeru leksikografskih definicija koje se za svaku navedenu skupinu moraju drukčije formulirati: **opisni** — što je takvo, **gradivni** — što je od čega, **posvojni** — što je čije, **odnosni** — što se odnosi na. Uvođenjem naziva *odnosni pridjevi* za sve osim opisnih pridjeva, ta se značenjska razlikovnost dokida.
- 5 Sufiks *-ski* dolazi pretežno na osnove kojih imenice označuju štogod živo, a *-ni* na osnove kojih imenice označuju štogod neživo.
- 6 Dok se u hrvatskom jeziku određeni i neodređeni oblik još razlikuju u opisnih pridjeva, u nekim drugim slavenskim jezicima oblična se razlika uglavnom gubi, a čuva samo funkcionalna koja se otkriva pitanjima (*koji*, *kakav*), npr. u slovenskom, gdje su odnosni pridjevi uvijek određeni, a posvojni uvijek neodređeni. Slično je i u češkom jeziku gdje u atributnoj uporabi dolaze samo tzv. složeni oblici, a u predikatnoj i složeni i imenski. U ruskom se jeziku govori o punom i kratkom obliku kvalitativnih pridjeva, od kojih prvi dolaze kao atributi, a drugi kao predikati (*Ruskaja gramatika*, str. 541). J. Hamm (*Kratka gramatika...*, str. 38) govori o duljim i kraćim oblicima. Dulji su oblici nastali spajanjem kraćeg oblika pridjeva i pokazne zamjenice i služe za određenije označivanje pojedinačnoga, individualnoga, a kraći oblici služe za oznaku vrste. Danas i duži oblici mogu označavati vrstu (v. dalje), što svjedoči o funkcionalnim pomacima unutar skupine pridjeva.
- 7 Ponajprije u razgovornom jeziku.

veliki, mali, slatki, medeni...

On je već veliki.

Nesigurnost pri odabiru između određenog oblika opisnih pridjeva i odnosnog pridjeva povećava se u atributnoj uporabi pridjeva (koji su vrlo često dijele naziva) u slučaju poklapanja sufiksa *-ni* (s dužinom na i) određenog oblika pridjeva i odnosnog sufiksa *-ni* (s dužinom na i). Čuje li se rečenica:

Vojnici su odlično izveli taktičnu vježbu.

razumijeva se da su vojnici izveli vježbu *koja ima (je puna) takta*, koja je u vezi s taktom. Lako je uočiti da je izvjestitelj izabrao pogrešan pridjevni oblik *taktičnu* za izricanje željenog sadržaja na koji je upućivalo izvješće: *vojna vježba iz taktike ratovanja* u zimskim uvjetima i svladavanja vodenih prepreka zimi, dakle *taktička vježba*, što je uobičajen vojni naziv. Trebalo je izabrati odnosni pridjev *taktički* (od *taktika*) koji se tada ne može zamijeniti svojim opisnim pridjevom, pa ni određenim oblikom opisnog pridjeva *taktični* (od *takt*), dakle:

Vojnici su odlično izveli taktičku vježbu.

Primjera slične vrste nalazimo i u tvorbi pridjeva od drugih imenica kojih je glasovni dočetak *-ika*, ali i nekih drugih (npr.: *sepsa* — neodređeni oblik *septičan* — *septična rana*, određeni oblik *septični*, ali odnosni pridjev *septički* — *septička jama*). Evo još nekoliko imenica na *-ika*:

P r i d j e v

neodređeni — određeni — odnosni

akustika — akustičan — akustični — akustički⁸
didaktika — didaktičan — didaktični — didaktički
dinamika — dinamičan — dinamični — dinamički⁹
kritika — kritičan — kritični — kritički
politika — političan — politični — politički
statika — statičan — statični — statički

U Matešićevu *Odostražnom rječniku*¹⁰ zabilježeno je preko 250 pridjeva koji završavaju na *-čan*. Od tih se neki rabe vrlo rijetko (*bezmatičan*, npr.), a drugi vrlo često, posebice u pojedinim strukama kao strukovni nazivi: *alkaličan, analogičan, astmatičan, endemičan, kromatičan, logičan, neuralgičan, toksičan* i sl.

8 S. Babić u *Tvorbi riječi* tvrdi: »... valja imati na umu da su po sustavnoj tvorbi od imenica na *-ika* pridjevi na *-ski* normalniji« (str. 405). »Od desetak dubletnih pridjeva samo je *električni* običniji nego *električki*« (str. 380).

9 V. Brodnjak u *Razlikovnom rječniku srpskog i hrvatskog jezika*, upućuje *dinamički* na *dinamičan*. V. Anić u *Rječniku hrvatskoga jezika*, II. izdanje, nema natuknice *dinamički*, nego samo *dinamičan*.

10 J. Matešić, *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*, str. 199–203.

Oni su tvoreni različitim tvorbenim sufiksima jer su tvoreni od imenica različita glasovnog sastava.

2. Analizirani i drugi pridjevi u kojih je pri uporabi pokatkad teško izabrati prikladan oblik za izricanje željenog gramatičkog značenja uporabljeni su do sada u ovom radu u neprenesenom značenju. Kako leksički punoznačne riječi imaju mogućnost uporabe i u prenesenom značenju, takva se mogućnost mora pretpostaviti i za opisne, i za gradivne, i za posvojne i odnosne pridjeve (jer pridjevi jesu leksički punoznačne riječi) kad se rabe kao opisni pridjevi: prijenos značenja omogućuje takvu uporabu. Sam prijenos značenja nužno je praćen promjenom njihova gramatičkog značenja. Tako odnosni¹¹ i gradivni pridjevi prestaju izricati odnosnost i gradivnost i izriču kakvoću čega. Takva značenjska promjena, uz nedovoljnu obličnu razlučenost, bolje reći uz oblično preklapanje različitih vrsta pridjeva, dodatno usložnjuje odnose i otežava izbor pravilnog pridjevnog oblika. Promijenjeno leksičko značenje omogućuje im da se uvrštavaju uz imenice drukčijih i značenjskih i sintaktičkih obilježja od onih uz koje su izricali odnosnost. Promotrit ćemo sada jedan od takvih pridjeva, onaj izveden od imenice *zlato*:

gradivni¹² pridjev: *zlatni* ('koji je od zlata')
zlatni nakit (*nakit* [- živo])

prenesena značenja: *zlatno dijete* (vrlo milo, drago dijete)
 dijete [+ živo],
zlatne ruke (vrlo vrijedne ruke),
 ruke [- živo],
zlatno doba... (doba najvećeg uspona)...
 doba [- živo],
zlatna groznica (velika želja i napor da se nađe rudača
 koja sadrži zlato).
 groznica [- živo].

U prenesena značenja ide i ovaj ustaljeni izraz: *zlatna rezerva* (*pričuva*). Zna se da to nije *pričuva od zlata* (preoblika gradivnog pridjeva) ni *pričuva zlata* (preoblika odnosnog pridjeva u neprenesenom značenju), nego je riječ o *pričuvi* koja se može načeti i trošiti, za razliku od *željezne rezerve* (*pričuve*) koja se smije upotrijebiti tek u prijekoju nuždi. Iste je vrste i promjena značenja u riječi *željezni*, pa se izraz *željezne ruke* u rečenici:

11 Primjeri odnosnih pridjeva u prenesenu značenju navode se, npr., u *Gramatici suvremenoga bugarskog književnog jezika* (str. 149–150): *kameno srce, zlatne ruke, drvena glava...*

12 Odnosni pridjev *zlâtni* (s dužinom na i) oblikom se posve poklapa s gradivnim pridjevom, pa se stoga i ne upotrebljava. Umjesto odnosnog pridjeva rabi se genitiv da bi se sačuvala značenjska razlikovnost između gradivnog i odnosnog pridjeva.

Odnosni pridjev: * *zlatna valencija* → *valencija zlata* (valencija koja se odnosi na zlato)

* *zlatni spojevi* → *spojevi zlata* (spojevi koji se odnose na zlato).

Gradivni pridjev: *zlatna žica* → *žica od zlata*.

Počinje vladavina željezne ruke.

ne može razumjeti kao *vladavina ruke od željeza*, nego u drugom, prenesenom i opisnom značenju: *neumoljiva, čvrsta vladavina*.

Na takve je primjere prenesenog značenja odnosnih i gradivnih pridjeva upozorio S. Babić u svojoj *Tvorbi riječi*¹³ u odjeljku pod naslovom: *Razgraničenje odnosnih i opisnih pridjeva*. Poslije se pod sličnim naslovom (*Razgraničavanje opisnih i odnosnih pridjeva*) pojavio još jedan rad¹⁴.

3. Nedostatak je dosadašnjih gramatičkih opisa što se u njima većinom¹⁵ ne nudi nikakvo pomoćno sredstvo koje bi omogućivalo lakše razlikovanje tih dviju skupina pridjeva (opisnih i odnosnih) u praksi, kad se oblikom ne razlikuju. Težeći pronalaženju takva sredstva, krenut ćemo od opisnih pridjeva i pomoćnih sredstava pomoću kojih se u toj skupini modificira leksičko značenje.

Iz dosadašnjih gramatičkih opisa očito je da se *značenje opisnih pridjeva može modificirati*, i to ne samo komparacijom nego i priložima za modifikaciju¹⁶ značenja koji intenzivnost značenja mogu pojačavati ili smanjivati. Pri tome je jasno da prilozima za modifikaciju značenja ne mogu stajati sami, nego pretpostavljaju postojanje pridjeva (ili priloga) koji treba modificirati. Spomenut ćemo ovdje tzv. pojačajne priloge (priloge za modifikaciju) *vrlo, jako, znatno...* Uvrstimo li uz opisne pridjeve u atributnoj funkciji koji pojačajni prilog, pokazuje se da takav prilog može stajati i uz neodređeni i uz određeni oblik pridjeva (a određeni oblik po pravilima referencije):

vrlo star čovjek
vrlo stari čovjek.

Uzmimo sada jedan od pridjeva koji oblikom razlikuje neodređenost, određenost i odnosnost:

opisni pridjev:
neodređeni oblik: *statičan*
određeni oblik: *statični*

13 Str. 336–338 i 377–379. S. Babić nije rabio termine gramatičko i leksičko značenje, nego samo značenje (osnovno i preneseno), str. 336, paragraf 1242 i dalje.

14 B. Tafra, *Razgraničavanje opisnih i odnosnih pridjeva*, str. 185–199.

15 S. Babić (*Tvorba riječi*, str. 401) navodi preobliku kao jedno od sredstava da se razluče opisni od odnosnih pridjeva: **opisni (određeni oblik pridjeva)** *kišni dan* = kišovit dan, **odnosni** *kišna glista* = glista koja izlazi kad pada kiša, *kišna kabanica* = kabanica za kišu. Samo, tko je u stanju načiniti takve preoblike, taj neće ni grijehiti pri uporabi opisnih i odnosnih pridjeva.

16 R. Katičić, *Sintaksa*, str. 83, § 217 govori o priložima kojima se može proširiti priložna oznaka. On ih naziva *dodatnima* (*već, veoma, vrlo...*) Od ostalih priloga razlikuju se time što ne mogu (osim kad se poimeniče) biti dijelovi imenskoga predikata. Neki od njih mogu se uvrstiti i uz pridjeve kojima tada modificiraju leksičko značenje. *Hrvatska gramatika*, str. 274, 587. Značenje nekih pridjeva može se modificirati i *pojačajnim pridjevima* (termin Babićev, *Tvorba riječi*, str. 444–446) tipa: *novcat, cjelcat, veleučan, velelijep, supertrajan* i sl.

odnosni pridjev:

statički.

Načinimo li rečenice s tim pridjevima kao atributima i dodamo li im pojačajni prilog *vrlo*, pokazuje se da je on moguć uz opisne pridjeve, ali ne i uz odnosni: uz odnosni rezultira neovjerenom rečenicom:

To je vrlo statičan predmet /elektricitet.

Taj vrlo statični predmet /elektricitet je u sobi.

*To je vrlo (znatno) statički elektricitet.

Slično i:

Bio je to vrlo taktičan postupak.

Taj vrlo taktični postupak dopao nam se.

*Izveli su vrlo (znatno) taktičku vježbu.

Neovjerene¹⁷ rečenice s uvrštenim odnosnim pridjevom i pojačajnim prilogom mogu postati ovjerenima tek ako se u njih uvrsti kakav *neodnosni*, tj. opisni pridjev kao atribut, uz koji onda može ostati uvršten prilog za modifikaciju značenja, npr. pojačajni prilog:

To je vrlo jak statički elektricitet.

Izveli su vrlo dobru (znatno bolju) taktičku vježbu.

Analiziramo li gradivni pridjev, npr. *pamučni*¹⁸ ('koji je od pamuka') i odnosni pridjev *pamučni* ('koji se odnosi na pamuk') u rečenicama kao:

To je pamučna tkanina.

To je pamučna industrija.

pokazuje se da se pojačajni prilog ne može uvrstiti ni uz jedan od ta dva pridjeva:

gradivni: * *To je vrlo pamučna tkanina.*

odnosni: * *To je vrlo pamučna industrija.*

I te rečenice mogu postati ovjerenima uvrštavanjem kakva opisnog pridjeva:

To je vrlo dobra pamučna tkanina.

To je vrlo snažna pamučna industrija.

17 Neovjerene rečenice označujem zvjezdicom*.

18 Slično i oblik *čokoladni* u kojemu su neutralizirana dva pridjevna značenja — gradivno i odnosno: 1. koji je od čokolade (*čokoladni bombon*), 2. koji se odnosi na čokoladu (*čokoladni omot* »omot za čokoladu«, ali i oblik *vinški*, što se vidi iz primjera tipa: *vinški ocat* »ocat od vina«, *vinška bačva* »bačva za vino« itd.

Želimo li razlučiti gradivni od odnosnog pridjeva, nećemo to moći drukčije nego **preoblikom** svakog pridjeva uz imenice. Imenica svojim leksičkosemantičkim obilježjima zahtijeva pridjeve prikladnih leksičkosemantičkih obilježja da se uz nju uvrste. Imenica ne određuje obilježja pridjeva, nego im omogućuje da neka njihova dođu do izražaja:

pamučna tkanina = tkanina od pamuka, s uvrštenim gradivnim pridjevom, u gradivnom značenju, kao atributom u dvočlanom nazivu,

pamučna industrija = industrija koja se odnosi na pamuk, s uvrštenim odnosnim pridjevom, u odnosnom značenju, kao atributom u dvočlanom nazivu.

Predloženi postupak uvrštavanja pojačajnih priloga kao pomoćnog sredstva u razlučivanju opisnih i odnosnih pridjeva pokazuje se, kad je riječ o razlučivanju gradivnih i odnosnih pridjeva, nedostatnim. To ipak ne znači da ga svagdje treba odbaciti. Njime se olakšava razlikovanje opisnih pridjeva u određenom obliku od odnosnih pridjeva, koji se tada oblično poklapaju pa s njima i ima najviše muke.

Neovjerenosti rečenica s odnosnim i gradivnim pridjevima (u odnosnom značenju) kao atributima u navedenim rečenicama dva su razloga.

a. Prilozi za modifikaciju značenja pridjeva ne mogu se uvrštavati uz odnosne pridjeve, a ni uz gradivne pridjeve u neprenesenom značenju, jer se odnosnost i gradivnost **ne mogu ni stupnjevati**, ni modificirati¹⁹ priložima za modifikaciju značenja.

b. Prilozi za modifikaciju ne mogu se dodavati ni u nazivima složenim s odnosnim i gradivnim pridjevima jer se ni u njima odnosnost ne može ni stupnjevati ni modificirati. Osim toga, pridjevi s imenicom čine u takvoj svezi nerazdvojivu značenjsku cjelinu pa se takva sveza, za razliku od drugih atributnih²⁰, ne da razložiti na imenicu i imenski predikat s odnosnim pridjevom kao predikatnim imenom.

4. Da je granica između složenih naziva i slobodno upotrijebljenih riječi prilično labava, ali ipak razabirljiva, pokazat ćemo na dva primjera:

pontonski most
morski pas

koji oba izgledaju kao složeni nazivi. Tek nam mogućnost ili nemogućnost uvrštavanja istovrsnih pridjeva uz *most* i *pas*, a na mjesto pridjeva *pontonski* i *morski*, pokazuje je li riječ o složenom nazivu ili ne. Umjesto pridjeva *pontonski* može se uvrstiti još nekoliko pridjeva kao atributa koji izriču građu ili vrstu mosta:

19 Po tome gradivni pridjevi i jesu bliski odnosnima, da ne spominjemo moguća oblična poklapanja.

20 Tipa: *To je stàra kuća.*
koje se dadu razložiti na dvije rečenice:
To je kuća.
Kuća je stàra.

drveni most
betonski most
viseći most...

Na mjesto pridjeva *morski* nije moguće uvrstiti čak ni antonim *kopneni*. To upućuje na zaključak da se primjer *morski pas* mora promatrati različito od onoga *drveni most*, dakle kao nerastavljiv.

Kad smo se dotakli problema naziva i složenih naziva²¹, onda valja podsjetiti na to da se oni mogu sastojati od dviju ili više riječi koje zajedno čine složeni naziv, jednu cjelinu i tek kao cjelina imaju određeno značenje, npr.:

teška voda
krvna slika
krvna zrnca i sl.

4.1. Kako prepoznati odnosni pridjev, pa i u složenom nazivu²², ako je u jednom obliku neutralizirano više značenja, kao npr. u pridjeva na *-ski*²³? Ako ne pomažu jezična sredstva (prilozi za modifikaciju značenja, antonimni odnosni pridjevi), mora se posegnuti za metajezničnim sredstvima, npr. — pitanjima²⁴:

taktički (s dužinom na i) — Na što se odnosi?
Odnosi se na taktiku.
taktičan — Kakav? Koji ima takta, koji je pun takta.
taktični (s dužinom na i) — Koji od najmanje dvaju?
Onaj koji ima takta, onaj koji je pun takta.

Uvrste li se ti pridjevi uz istu riječ, *vježba*, imamo:

taktička (dužina na a) *vježba* — Na što se odnosi ta *vježba*?
Vježba se odnosi na *taktiku*.
taktična (dužina na a) *vježba* — Na što se odnosi ta *vježba*?
Na *takt*.

21 M. Mihaljević, *Hrvatsko računalno nazivlje*, posebno str. 73 i d.

22 Za valjan izbor riječi (pa i u izvješćivanju o čemu) mora se poznavati nazivlje struke o kojoj se govori. Ako se ne zna nazivlje, može se dogoditi da se izabere pogrešan pridjevni oblik kao sastavnica dvočlanog naziva koji s tim nazivom nema nikakve veze, npr. *taktičan*, umjesto *taktički* uz riječ *vježba*.

23 Pokazuje se da su posebno oblici na *-ski* »pretrpani« značenjima, jer jedan oblik kao *hrvatski* »krije« podatke o:
— (ne)odnosnosti
— kakvoći (s prijenosom značenja)
— (ne)određenosti
— prilogu.

24 Vrsta pridjeva može se razabrati i u preoblikama tvorbenoga značenja.

taktična vježba — Kakva je to vježba?
 To je vježba iz *takta* (iz ponašanja u društvu,
 ophođenja s ljudima, uvidavnosti...)
taktična (dužina na a)²⁵ vježba — Koja je to vježba?
 Ona iz *takta*.

4.2. Još je jedan bitan putokaz za prepoznavanje odnosnih pridjeva u složenim nazivima: oni dolaze u *neprenesenom značenju* i odnose se na riječ od koje su tvoreni. **Unutar iste struke ne mogu se istodobno rabiti kao nazivi u neprenesenom i u prenesenom značenju**, nego samo u neprenesenom značenju, pri čemu se uvrštavaju uz imenice koje pripadaju strukovnom području na koje se odnosni pridjev u takvu neprenesenom značenju odnosi:

taktička vježba, varka...
statički elektricitet, naboj...
električni pogon, stup, udar, grijač, štednjak...
vučji trag, **vučja** jama, koža, dlaka...
mačje mijaukanje...

Prijenosom značenja (po sličnosti) neki odnosni pridjevi mogu dobiti značnije opisnih pridjeva, ali tada se više ne rabe kao sastavni dijelovi naziva unutar struke na koju su se odnosili kao odnosni pridjevi. Prijenosom značenja otvara im se mogućnost uvrštavanja uz imenice koje ne pripadaju struci na koju se odnosilo prvotno, nepreneseno odnosno značenje. Tako se i izrazom *vučja glad* može opisivati i glad ljudi, a znači 'vrlo velika glad'.

Odnosni pridjevi prenesenog značenja mogu biti sastavnim dijelovima naziva koji pripadaju nekim drugim strukama. Tako sveza *mačje oči* u prenesenom značenju označuje 'svjetlucave pločice na stupićima uz rub ceste ili na vozilima' (slična očima u mačaka kojih su oči vidljive i noću)²⁶.

Preneseno značenje mogu dobiti i **gradivni pridjevi**, pa i oni u tom prenesenom značenju mogu s negradivnim imenicama činiti složene nazive: jedno je *slamnati šešir*, *slamnati krov* ('šešir, krov od slame'), a drugo *slamnati udovac* ('muž kojemu je žena duže odsutna'), tako i *lipov štap* ('štap od lipova drva'): *lipov svetac* ('zbunjen, ukočen čovjek'), *drvena noga* ('noga od drva'): *drvena Marija* ('nesnalazljiva, ukočena osoba'). Moguća nerazabirljivost odnosnog i gradivnog pridjeva rješava se, rečeno je, preoblikom:

cementni zid = zid od cementa (gradivni pridjev)
cementna vreća = vreća za cement (odnosni pridjev).

5. Iz novijih je gramatičkih opisa²⁷ razvidno da je u pridjeva tvorenih sufiksom **-ski u jednom obliku neutraliziran pridjevni vid**, pa oni time nisu obli-

25 Odnosni pridjev na *-ni* (dužina na i) Anićev *Rječnik* ne bilježi.

26 Imaju ih biciklisti, npr. na pedalima, a i školarci na torbama.

27 R. Katičić, *Sintaksa*, str. 385 i d.; *Hrvatska gramatika*, str. 542. i d.

kom ni određeni, ni neodređeni. U pridjeva na *-ski* kao *hrvatski* oblično je neutraliziran ne samo pridjevni vid (neodređeni i određeni) nego i oblična razlika između dvije vrste (dva razreda) pridjeva: opisnih i odnosnih. To znači da se iz toga jednog oblika pridjeva nikako ne može jednoznačno zaključiti ni o vrsti pridjeva, a kamoli o njihovoj eventualnoj određenosti ili neodređenosti. Zna li se da se i odnosni pridjevi mogu rabiti u prenesenom značenju i s promijenjenim gramatičkim značenjem, to onda znači da se pridjevima kao *hrvatski* mora moći pretpostaviti izricanje kakvoće, kao i u opisnih pridjeva. To, nadalje, znači da se i za odnosne pridjeve kao *hrvatski*, *zlatni* onda **mora pretpostaviti stupnjevanje** te da se uz takve pridjeve moraju **moći uvrstiti prilozi za modifikaciju** značenja, kao i uz opisne pridjeve. U literaturi je zabilježeno više potvrđenih primjera stupnjevanja takvih pridjeva, među njima i pridjeva *hrvatski*:

Ti si Hrvat, stariji, čišći, *hrvatskiji* od mene. (Matoš)

te rečenice s ovim primjerima:

*najgospodskija kuća, najčeškija opera, najslavenskija opera, najslavenskija duša, najdemokratskiji paragraf, iz najprijateljskih pobuda, najplaninskija republika.*²⁸

Činjenica što se takvi oblici nalaze nešto rjeđe u gradi, ne mijenja ništa u sustavu: takva je **moгуćnost sustavom otvorena**.

6. Ako smo pretpostavili i empirijski potvrdili **promjenu leksičkog i gramatičkog značenja odnosnih i gradivnih pridjeva**, takva bi se mogućnost načelno morala pretpostaviti i za **opisne pridjeve**. Time bi se uspostavila ravnoteža u sustavu koju su poremetili odnosni pridjevi promjenom svojeg i leksičkog i gramatičkog značenja koja im je omogućila da izriču kakvoću kao opisni pridjevi.

Kako su od opisnih pridjeva **oblikom jednaki** odnosnima samo oni opisni pridjevi određenog vida, nužno je analizirati upravo tu skupinu pridjeva da bismo vidjeli da li, kada i kako opisni pridjevi izriču odnosnost i kakva je to vrsta odnosnosti.

Budući da određeni oblik pridjeva, ako nije poimeničen ili ako nije uz zalihosnu²⁹ imenicu, ne može stajati sam, nego uz imenicu ili imeničku zamjenicu, valja nam promotriti primjere uz koje dolazi uvijek samo određeni oblik pridjeva s imenicom. Takav tip odnosa nalazimo u složenim nazivima kao: *bijela kava, bijelo brašno, bijeli luk, bijelo vino* itd., za koje se u literaturi³⁰ tvrdi da

28 S. Babić, *Tvorba riječi*, str. 337–338.

29 Poimeničen: *Stari je došao*.

Uz imenicu koja je zbog svoje kontekstualne zalihosti ispuštena: *Na stolu su bijela i crvena ruža. Crvena miriše*. O zalihosti dijelova iskaza, usp. R. Katičić, *Sintaksa*, str. 22.

30 B. Tafra, *Razgraničavanje*, str. 189.

su izgubili svoje leksičko značenje, neodređeni lik i komparaciju. Očito je da pridjev *bijeli* u navedenim nazivima nije bez značenja. Određeni oblik pridjeva u svakom od tih složenih naziva, istina, ne izriče temeljno leksičko značenje koje se može lako razabrati suprotstavi li mu se antonim *crn*. Pridjev *bijel* dolazi u takvu nazivu u jednom od svojih značenja koje se može opisati ovako: 'koji je u suprotnosti s čime tamnim' ili 'koji je drukčije kakvoće':

bijela kava : *crna kava*
bijeli luk : *crveni luk*
bijelo vino : *crveno vino* / *crno vino*
bijelo brašno : *crno brašno*.

Opisni pridjev u određenom obliku u tomu značenju upućuje njime na nužnost uključivanja ponešto drukčijih značenjskih opozicija od one temeljne (*bijelo* : *crno* / *ne-bijelo*) da bi se moglo razumjeti značenje naziva. Opisni pridjev u određenom obliku i tada izriče odnošenje, što mu je i zadaća, ali to je drukčija vrsta odnošenja nego u slobodnoj neterminološkoj uporabi kada je riječ o odnošenju na jedinku. Ono može biti popraćeno referencijalnošću koja omogućuje identifikaciju jedinke (referencijalna funkcija odnošenja na pojedinačnu jedinku označenu navedenim pojmom radi njezine identifikacije). Opisni pridjev upotrijebljen kao dio složenog naziva odnosi se svojim značenjem na cijeli **razred predmeta**, za koji se može reći da su obilježeni tom osobinom kao tipičnom, a ne na jedan izoliran predmet. Riječ je dakle o *identifikaciji vrste* osobinom, a ne o upućivanju na jedinku i o *identifikaciji te jedinke*.

Razlika u vrsti odnošenja između opisnih pridjeva u određenom obliku kao dijelova složenih naziva i prvotno odnosnih pridjeva kao dijelova naziva još je i u sredstvu: u odnosnih je pridjeva odnosnost izražena posebnim tvorbenim sufiksima, a opisni pridjevi nemaju posebnih sufiksa ili kakvih drugih sredstava za izricanje odnosnosti, pa je izriču svojim određenim oblikom.

Promjena leksičkog značenja opisnog pridjeva i promjena njegova gramatičkog značenja preduvjeti su da opisni pridjev u određenom obliku može biti upotrijebljen u nazivu.

Kako je zadaća opisnih pridjeva u određenom obliku upućivanje, **odnošenje na pojedinačni predmet (referencija)**, koja je njegovim uvrštavanjem u složeni naziv dokinuta, ta se funkcija mora izražavati drugim sredstvima, npr. uvrštavanjem pokazne zamjenice *onaj* uz takav složeni naziv:

*Dodaj mi **onu** bijelu kavu u šalici, a ne onu u lončiću*
 (ili bilo koju drugu).

U nazivima koji se sastoje od opisnog pridjeva u određenom obliku i imenice određeni oblik pridjeva upućuje, dakle, na sve predmete (na razred predmeta)³¹ koji mogu imati svojstvo izrečeno pridjevom u određenom obliku. Taj je

31 Zato se i može pitati na što se u izrazu *teški bombarder* odnosi *teški* i odgovoriti **množinom**: Odnosi se na *bombardere*, a ne na *bombarder* kao jednu određenu, identificiranu jedinku. Čak i kad se odgovori jedninom (*na teški bombarder*) jednina stoji za množinu (*vrstu*).

oblik stoga promijenio svoju prvotnu (referencijalnu) funkciju pa se za obavljanje te njegove prvotne funkcije moralo iznaći drugo, prikladno sredstvo **u obliku pokazne zamjenice** da bi se tako ipak omogućilo izricanje **odnošenja na pojedinačni predmet** kakvo je moguće u opisnih pridjeva u određenom obliku, ali izvan naziva.

U odnošenju na razred predmeta³², a ne na jedan predmet sastoji se promjena gramatičkog značenja određenog oblika pridjeva kad je on dio naziva. Jasno je da se u tom slučaju opisni pridjev u određenom obliku ponaša kao odnosni i gradivni neprenesenog značenja: **nema više mogućnost modifikacije značenja** ni komparacijom, a ni prilozima za modifikaciju značenja, ne **može** tvoriti neodređeni oblik, a zadržava zamjениčku promjenu.

Ista se promjena (identifikacija razreda predmeta...) dogodila i u neterminološkim sintagmama u kojima dolazi opisni pridjev u određenom obliku, i to u prenesenom, leksikaliziranom značenju:

na tuđi račun, na vlastiti račun, stari svat i sl.

I kao što odnosni pridjevi u opisnom značenju ne mijenjaju tip deklinacije, tako ni opisni pridjevi u odnosnom značenju ne mijenjaju tip deklinacije, što znači da se oni i dalje dekliniraju po zamjениčkoj deklinaciji, pa su i po tome bliski odnosnim pridjevima.

Opisane bi se promjene morale naći obuhvaćene pravilima u gramatičkim priručnicima hrvatskoga jezika, jer je riječ o promjeni gramatičkog značenja pridjeva, ali i u hrvatskim jednojezičnim rječnicima jer je riječ i o promjeni leksičkog značenja.

Upravo skicirani odnosi tablično bi se mogli predočiti ovako:

PRIDJEV

	opisni		posvojni		gradivni		odnosni		
		s promj. značenja		s promj. značenja		s promj. značenja		s promj. značenja	
Izricanje svojstva	+	–	+	–	–	+	–	+	
Deklinacija	imenička	+	–	+	+ ₃	+ ₁	+	–	–
	zamjениč.	+	+	–	–	+	+	+	+
Gramatička oznaka vida	izr. oblično	+	–	–	–	–	–	–	± ₄
	neutr. ₂	–	+	+	+	+	+	+	+
Modifikacij. značenja	kompar.	+	–	–	–	–	+	–	+
	prilogom		–	–	–	–	+	–	+

32 E. Fekete, (*Oblik, značenje i upotreba...*) govori u takvim slučajevima o pridjevu u funkciji identifikatora vrste ili o tipološko–specifikacijskoj funkciji pridjeva uz imenicu, kao npr. *teško topništvo, stari svat, crna kava, Veliki petak, pirmo ruho...* ili o tipološkoj determinaciji. Pridjev je tu reprezentant posebnog niza osobina po kojima se jedna vrsta razlikuje od druge (str. 107–112). Quirk i Grinbaum u *Univerzitetnoj gramatici engleskoga* (str. 118) navode da pridjevi kao *star, mlad, pametan, bogat* i sl. imaju generičku i pluralnu referenciju i da se uz njih često može uvrstiti apelativ kao *ljudi*, a da pridjevi zadržavaju svoje generičko značenje.

Napomene uz tablicu: *S* promjenom značenja znači i leksičkog i gramatičkog.

- 1 Za one gradivne pridjeve koji još imaju neodređeni oblik, npr. pridjev *kamen* (*kamen pod*) usp. S. Babić, *Tvorba riječi*, str. 378.
- 2 Gramatička oznaka vida *neutralizirana* je u jednom obliku koji time nije ni određen ni neodređen. Usp. M. Znika, *Izvedena referencija*, str. 251–280 (tu se navodi i iscrpan popis literature o pridjevima); R. Katičić, *Sintaksa*, str. 385 i d.
- 3 Promjena leksičkog značenja posvojnih pridjeva čini se na prvi pogled nemogućom. Međutim, primjeri kao:

<p><i>Hoćeš mačkov tur!</i> <i>Hoćeš vražju mater!</i> <i>Hoćeš božju mater!</i> <i>Možeš božju strinu!</i></p>	<p><i>Možeš vražju mater!</i> <i>Ideš u vražju mater! i sl.</i></p>
--	--

pokazuju da posvojni pridjev dolazi i u promijenjenom leksičkom značenju, pa znači *ne* (*neću, ne možeš, ne ideš*) i u promijenjenom gramatičkom značenju pa, dolazeći kao negacija, ima funkciju čestice³³, što svjedoči o tome da je, makar i u ograničenom broju primjera, moguća promjena i leksičkog i gramatičkog značenja posvojnih pridjeva.

- 4 Izražena u komparativu i superlativu, neutralizirana u pozitivu odnosnih pridjeva prenesena značenja.

7. Postavlja se i leksikološko pitanje kriterija odabira natukničkih riječi, relevantnosti utjecaja promjene leksičkog i/li gramatičkog značenja riječi na taj izbor. Kad je riječ o odnosnim pridjevima, valja riješiti problem gdje obrađivati preneseno značenje odnosnih i gradivnih pridjeva kojima se *ne izriče odnosnost*, nego *kakvoća*: da li unutar natuknice odnosnog i gradivnog pridjeva kao jedno od njegovih značenja, pa i prenesenih i da li mu označiti to promijenjeno gramatičko značenje (s naznakom o mogućnosti komparacije) ili *ne*, ili ga zbog promjene i gramatičkog značenja izdvojiti u zasebnu natuknicu. Pitanje je načelne naravi. O odgovoru na to pitanje ovisit će i to kako će se obrađivati riječi kod kojih je došlo do promjene i leksičkog i gramatičkog značenja, što utječe ne samo na njihovu uporabu nego može utjecati i na njihovu obradu u rječniku. I opisni i odnosni pridjevi jesu pridjevi, baš kao što i zbirne imenice jesu imenice, ali se obrađuju pod posebnom natuknicom (*grana* ≠ *granje*).

Podu li se od prijedloga da odnosni pridjevi³⁴ moraju u leksikografskoj obradi imati svoju zasebnu natuknicu — to bi značilo da bi se pridjevi kao **hrvatski** morali u obradi naći na dva mjesta, s dva različita leksikografska opisa:

1. **hrvatski** adj. –a, –o, *koji je kao u Hrvata*.
2. **hrvatski** adj. odn. *koji se odnosi na Hrvate i Hrvatsku*.³⁵

Kakva je leksikografska praksa u nas³⁶? Provjerit ćemo u trima rječnicima: Akademijinu, Benešićevu i Anićevu. U tim se našim rječnicima opisno značenje

33 Tako je riječ *ne* svrstana u čestice u Težak–Babićevoj *Gramatici*, str. 140.

34 B. Tafra, *Razgraničavanje*, str. 194.

35 Treća bi natuknica, naravno, morala biti ona **hrvatski**, *adv.*

36 Dovoljno je usporediti obradu riječi *hrvatski* u Akademijinu, Benešićevu i Anićevu *Rječniku*.

odnosnog pridjeva ili uopće ne opisuje ili se ne izdvaja u posebnu natuknicu, slično kao i u slavenskim³⁷ rječnicima.

ZAKLJUČCI

Usporedna analiza atributne uporabe opisnih i odnosnih pridjeva pokazuje:

1. Nema uzajamno jednoznačnog odnosa između oblika pridjeva i njegova gramatičkog i leksičkog značenja. To znači da se iz oblika pridjeva ne može jednoznačno zaključivati o njegovu leksičkom i gramatičkom značenju. U jednom izrazu (obliku) može biti sadržano nekoliko gramatičkih značenja (određenost/neodređenost, odnosnost/neodnosnost), kao u primjeru odnosnih pridjeva na *-ski*, *-ni*, *-ji*, *-nji*³⁸. Tek se iz njihove atributne uporabe može zaključiti koje im je gramatičko značenje moralo biti pridruženo da bi mogli biti uvršteni kako su uvršteni.

2. Kako **opisni pridjevi imaju mogućnost promjene leksičkog značenja**, takva se mogućnost mora pretpostaviti i za ostale pridjeve kad im se pridruži gramatičko značenje opisnih pridjeva i kad se uvrštavaju kao opisni pridjevi, kada dakle izriču kakvoću. Tada im se mora predvidjeti i mogućnost stupnjevanja (i modifikacije značenja pomoću priloga), kao i prvotnim opisnim pridjevima. Građa navedena u literaturi potvrđuje mogućnost stupnjevanja odnosnih pridjeva u prenesenom značenju, ali se u gramatikama ne opisuje. Ni u konzultiranoj literaturi, ni u priručnicima ne uočava se, pa onda i ne opisuje, mogućnost modifikacije značenja takvih pridjeva prilozima za modifikaciju značenja.

Akademijin rječnik ima pod **a.** samo natuknicu *opisnoga pridjeva*: **hrvatski** »croaticus« i pod **b. adv. hrvatski** »u hrvatskom jeziku«.

Julije Benešić u *Rječniku hrvatskoga jezika* obrađuje pridjev i prilog **hrvatski** u dvije natuknice. Uz pridjev niže primjere atributne uporabe pridjeva *hrvatski*.

Vladimir Anić u svojem Rječniku donosi pod jednom natuknicom **hrvatski** dva odjelita gramatička značenja: 1. *pridjev* i 2. *pril.*

Kao zanimljivost navodim podatak da Anić donosi posebnu natuknicu komparativa priloga **hrvatski**.

37 Od provjerenih slavenskih i neslavenskih rječnika (slovenski, poljski, češki, ruski, bugarski, engleski, njemački) najrazvedeniju i vrlo zanimljivu obradu nalazimo u rječniku bugarskog jezika (1977.), gdje se značenje adjektiva *bugarski* obrađuje u 9 točaka, među kojima je i jedna sa značenjem odnosnog pridjeva:

1. koji je na Bugare i Bugarsku; 2. koji izlazi od Bugara (bugarski pjesnik); 3. koji je naseljen Bugarima; 4. koji se odnosi na Bugare i Bugarsku; 5. koji je zajednički svakom Bugaru i Bugarskoj; 6. koji je napisan bugarskim jezikom; 7. koji je svojstven Bugarima; 8. koji se proizvodi u Bugarskoj; 9. a. poimeničeno — bugarski jezik; b. poimeničeno — bugarski jezik kao nastavni predmet u školi.

38 Težak i Babić u svojoj *Gramatici* navode i druge odnosne sufikse koji završavaju na *-ski*, *-ni*, *-ji*, *-nji*: *-ovski*, *-evski*, *-inski* *-anski*, *-enski*, *-ički*, *-ački*, *-ani*, *-eni*, *-ovni*, *-evni*, *-ioni*, *-lji*, *-šnji*, *-ašnji* (str. 182-183 i 185-189). Tomu se popisu mogu pridružiti i sufiksi *-ivni*, *-ijanski* kao u primjerima: *aglutinativni*, *krležijanski*.

3. Budući da se iz samog oblika odnosnog i gradivnog pridjeva ne može jednoznačno zaključivati o njegovu gramatičkom značenju, nužno je bilo pronaći **ka-kvo pomoćno sredstvo** (osim preoblike) koje bi pokazalo da li je odnosni i gradivni pridjev upotrijebljen u odnosnom ili opisnom značenju. Izbor prikladnog **priloga za modifikaciju značenja** i njegovo uvrštavanje uz pridjev može pokazati o kojemu je gramatičkom značenju riječ: onom opisnih ili onom odnosnih i gradivnih pridjeva, pri čemu prilog za modifikaciju uvršten uz odnosne i gradivne pridjeve rezultira neovjerenom rečenicom (što posebice dolazi do izražaja u nazivima), za razliku od istog priloga uvrštenog uz odnosne pridjeve kad su upotrijebljeni u značenju opisnih pridjeva kad rezultat nije neovjeren, već ovjeren rečenica. Uz ta jezična sredstva stoje nam na raspolaganju i **metajezična sredstva** (pitanja pomoću upitnih zamjenica).

4. Empirijski je potvrdiva činjenica da odnosni i gradivni pridjevi kao dijelovi naziva **ne dolaze u istoj struci u neprenesenom** (dakle odnosnom ili gradivnom značenju) **i u prenesenom značenju**. Kao sastavni dijelovi složenih naziva gradivni i odnosni pridjevi dolaze *u prvotnoj struci samo u neprenesenom značenju* (o čemu nema traga ni u konzultiranoj literaturi, ni u priručnicima), a opisni pridjevi kao dijelovi naziva u određenom obliku (u jednomu od leksičkih značenja) i u *gramatičkom značenju odnosnosti, s odnošenjem na razred predmeta*.

5. Ako odnosni pridjevi mogu, uz promjenu leksičkog i gramatičkog značenja, *izricati kvalitetu*, promjena leksičkog i gramatičkog značenja mora se predvidjeti i za skupinu **kvalitativnih pridjeva**, a unutar nje za opisne pridjeve u određenom obliku kao sastavnice složenih naziva. Oni tada ne tvore neodređenih oblika, nemaju komparaciju ni bilo kakvu modifikaciju značenja, zadržavaju zamjeničku promjenu, a odnošenje i upućivanje na pojedinačni predmet (*referenciju*) izriču opisno — pomoćnim sredstvom — **pokaznom zamjenicom** (*onu crnu kavu, npr. u šalici, a ne onu u lončiću*). U opisnih pridjeva u određenom obliku, kad su oni sastavnice složenih naziva, dolazi do promjene i gramatičkog značenja na temelju jednoga od njegovih leksičkih značenja pa i oni mogu *izricati odnosnost*, ali to je **odnošenje na razred predmeta** (*teški bombarder*), a ne na jedan identificirljiv predmet. Funkciju odnošenja na pojedinačni predmet preuzimaju uz njih uvrštene pokazne zamjenice.

Time se u sustavu pridjevnih oblika, glede referencije, gramatičkog i leksičkog značenja, ponovo uspostavlja ravnoteža koju je poremetila promjena značenja (leksičkog i gramatičkog) u odnosnih i gradivnih pridjeva, kad se njima izriče kvaliteta i posvojnih pridjeva koji promjenom leksičkoga i gramatičkoga značenja izriču posve drukčije sadržaje (*Vražju mater! = Ne!*)

6. Ostaje otvorenim načelno pitanje određivanja **kriterija za izbor natukničkih riječi**, posebice kad je o pridjevima riječ. O različitosti kriterija odabira svjedoči šarolikost obrade u našim i slavenskim rječnicima. Prenesena se značenja ili ne bilježe ili se obrađuju unutar odnosnog pridjeva, bez naznake da je riječ ne samo o promijenjenom leksičkom nego i o promijenjenom gramatičkom značenju.

Sustavno obrađenih odnosnih i gradivnih pridjeva u funkciji opisnih pridjeva s naznačenom morfološkom paradigmom i uvedenom mogućnošću komparacije nema ni u novijim gramatičkim priručnicima³⁹.

Takva bi naznaka o promjeni gramatičkog i leksičkog značenja pridjeva bila nužna da bi pridjev u dotičnom značenju mogli valjano upotrijebiti svi koji se njime služe, posebice oni koji žele naučiti hrvatski jezik, njegovu gramatiku i njegov leksik u svoj njihovoj punini.

Literatura i priručnici

- Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, II. izdanje, Novi Liber, Zagreb, 1994.
- Babić, S., *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU i Globus, Zagreb, 1986.
- Babić, S. — Brozović, D. — Moguš, M. — Pavešić, S. — Škarić, I. — Težak, S., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU i Globus, Zagreb, 1991.
- Benešić, J., *Rječnik hrvatskoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, sv. 4., Zagreb, 1986.
- Brabec, I. — Hraste, M. — Živković, S., *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, ŠK, Zagreb, 1961.
- Brodnjak, V., *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Školske novine, Zagreb, 1992.
- Collins-Cobuild, *English Dictionary*, Harper Collins Publishers, London, 1995.
- Česká mluvnice, Praha, 1963.
- Drolc, F., *Slovenski jezik*, ŠK, Zagreb, 1970.
- Duden, *Deutsche Grammatik*, IV., prerađeno i prošireno izdanje, Mannheim-Beč-Zürich, 1984.
- Fekete, E., *Oblik, značenje i upotreba određenog i neodređenog pridevskog vida u srpskohrvatskom jeziku*, JF, knjiga 28, sv. 1-2, Beograd, 1969., str. 1-66 i JF, knj. 29, sv. 3-4, Beograd, 1974., str. 340-513.
- Gramatika na savremenija bugarski knjižoven ezik*, knj. II., Morfologija, Sofija, 1983.
- Hamm, J., *Kratka gramatika hrvatskosrpskoga književnog jezika za strance*, ŠK, Zagreb, 1967.
- Hamm, J., *Staroslavenska gramatika*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1963.
- Handwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*, Akademie-Verlag, Berlin, 1984.
- Helbig-Buscha, *Deutsche Grammatik*, Leipzig 1981.
- Hrvatska gramatika*, II., promijenjeno izdanje, Zagreb, 1997.
- Jezični savjetnik s gramatikom*, MH, Zagreb, 1971.
- Katičić, R., *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, HAZU i Globus, Zagreb, 1986.
- Mamić, M., *Temelji hrvatskoga pravnog nazivlja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1992.
- Maretić, T., *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, III., nepromijenjeno izdanje, MH, Zagreb, 1963.
- Matešić, J., *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1967.
- Mihaljević, M., *Hrvatsko računalno nazivlje*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993.

39 Npr. u *Jezičnom savjetniku s gramatikom*, urednika S. Pavešića, što se donekle i može opravdati opsegom gramatičkoga dijela, ali ni u *Hrvatskoj gramatici (Morfologiji)*, koju je isto tako obradio S. Pavešić, a ni u Raguževoj *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*.

U Težak-Babićevoj *Gramatici hrvatskoga jezika govori se o prenesenom značenju odnosnih pridjeva* (str. 99), ali **nema podataka o mogućnosti stupnjevanja**. Isto je tako i u *Akademijinoj gramatici* (str. 614).

U Brabec-Hraste-Živkovićevoj *Gramatici* (str. 83) mogućnost stupnjevanja ostavlja se i odnosnim i gradivnim pridjevima.

- Morfologija*, Warszawa, 1984.
- Peti, M., *Terminologizacija*, Rasprave ZJ, knj. 6-7, Zagreb, 1980. — 1981., str. 227-237.
- Pešikan, M., *Odredni pridev u srpskohrvatskom jeziku*, Naš jezik, Nova serija VIII., sv. 5-6, Beograd, 1957., str. 171-174.
- Příruční slovník jazyka českého*, Prag, 1935. -1937.
- Quirk-Greenbaum, A *University Grammar of English*, London, 1974.
- Raguž, D., *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb, 1997.
- Rečnik na bŕlgarskija ezik*, Sofija, 1977.
- Ribarova, Z., *Pregled češke gramatike*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1977.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, knj. 3., Zagreb, 1887. -1981.
- Russkaja grammatika*, knj. I., Moskva, 1980.
- Slovar' russkogo jazyka*, Moskva, 1973.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, knj. IV., Ljubljana, 1985.
- Stownik jęzika polskiego*, knj. VI., Warszawa, 1964.
- Tafra, B., *Razgraničavanje opisnih i odnosnih pridjeva*, Rasprave ZJ, knj. 14, str. 185-199.
- Težak, S. — Babić, S., *Gramatika hrvatskoga jezika*, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, ŠK, Zagreb, 1992.
- Tol'kovyj Slovar' russkogo jazyka*, Moskva, 1935.
- Wahrig, G., *Deutsches Wörterbuch*, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh-München, 1991.
- Znika, M., *Izvedena referencija*, Rasprave ZJ, knj. 10-11, Zagreb, 1984. -1985., str. 251-280.
- Znika, M., *Odnos atribucije i predikacije*, HFD, Zagreb, 1988.

Descriptive and Relative Adjectives

The starting point of this research are the pragmalinguistic deficiencies found in grammatical and lexicographic descriptions of functional differences between descriptive and relative adjectives in the examples where simple neutralization occurs. Starting from descriptive adjectives the author offers an auxiliary means (adverbs that modify meaning) for differentiating between descriptive and relative adjectives. The author determines the reasons for the ungrammaticality of sentences with the modifying adverb and relative adjective in its relative meaning, especially in complex terms (consisting of more than one words, e.g. vrlo statički elektricitet).

The author stresses that the relative adjective within one field appears only in its non-metaphoric meaning.

Special attention is paid to relative adjectives (in the narrower sense) and material adjectives in their metaphoric sense which can then be a part of a term and function as descriptive adjectives (mačje oči, slammati udovac). For this reason it is necessary to allow the possibility of gradation in their grammatical description (najdemokratskiji postupak) and modification of meaning with adverbs (vrlo demokratski postupak). The author stresses the phenomenon, which has as yet not been observed to the right extent, of expressing relativity by descriptive adjectives as parts of a complex term (bijela kava, teško topništvo) and she enumerates the means of retrieving the balance in the adjectival system as regards the reference to the specific object (referent). The author stresses the possibility of the shift of meaning within the possessive adjective (hoćeš vražju/božju mater! = Nećeš).

The author also raises the question about the place of lexicographic treatment and the choice of criteria for the analysis of relative and material adjectives in their metaphoric (qualitative) meaning.

The author compares the grammatical and lexicographic treatment of disputable adjectival categories in Croatian grammars and dictionaries with the treatment of these adjectival categories in other Slavic and non-Slavic languages.